

ként, a latinos keresztnevek listája településenként stb.). Sajnálatosnak tartom, hogy az disszertáció elején lévő angol absztrakton kívül nincs egy hosszabb angol nyelvű összefoglaló.

Riitta Rajasuu doktori értekezése sokoldalúan vizsgálja a 18. és 19. századi finnországi keresztnévadás aspektusait, amellyel új ismereteket ad a finn névkutatásról. Emellett a névanyag vizsgálata során bemutatott diagramok és táblázatok érdekes színezetet adnak az egész disszertációnak. Rajasuu doktori értekezése népszerű kérdéskört vizsgál Finnországban, ez a laikus olvasót is foglalkoztatja. Többek között ezért is találunk a disszertációról szóló ismeretterjesztő jellegű írásokat a finn médiában.

BUZGÓ ANITA

**Spoelman, Marianne: Prior linguistic knowledge matters:
the use of the partitive case in Finnish learner language**

Acta Universitatis Ouluensis 111. Oulu 2013. 393 l.

<http://herkules.oulu.fi/isbn9789526201146/isbn9789526201146.pdf>

ISBN 978-952-62-01 14-6 (pdf)

Írásom tárgya egy doktori disszertáció ismertetése, melynek szerzője Marianne Spoelman, az oului egyetem kutatója. A mű 2013-ban látott napvilágot. Spoelman témavezetői: Jarmo H. Jantunen és Helena Sulkala. Maga a kiadvány az *Acta Universitatis Ouluensis 111.* száma.

A disszertáció témája egy, a finn nyelvben igen fontos eset, a partitívusz vizsgálata, amely egyike a finnben meglevő tizenöt esetragnak. A partitívusz elsajátítása és helyes használata általában gondot jelent a finnül tanulók számára. Ez a kutatás a tárgyi, alanyi és állítmányi pozícióban levő partitívusz használatát vizsgálja olyan észti, német és holland anyanyelvi beszélők esetében, akik igyekeznek elsajátítani a finn nyelvet. A finnhez hasonlóan az észti nyelvben is használatos a partitívusz, míg a másik kettőben nincs ilyen. A vizsgálat egyik tárgya, hogyan tudják elsajátítani és használni a partitívuszi esetet rokon és nem rokon nyelvet beszélő nyelvtanulók. A kutatás során a szerző részletesebben megvizsgálta mind a forrás-, mind a célnyelv hatását a partitívuszi eset használatával kapcsolatban, és feltérképezte az egyes anyanyelvi beszélőkre jellemző, gyakran elkövetett típushibákat is.

A disszertáció elején egy rövid absztrakt olvasható angolul (3) és finnül (5), ezt követi egy köszönetnyilvánító, személyesebb hangvételű rész (7–8), majd a tartalomjegyzék (9–12) és egy rövid bevezető rész (13–16). Ha a bevezető és az összefoglaló fejezetet nem számoljuk bele a nagyobb egységekbe, öt nagy témakörre oszlik a dolgozat.

A szerző az első részben általánosságban ír a partitívusról (17–103). Részletesen bemutatja a finn, valamint az észti, német és holland nyelv esetrendszerét. Olvashatunk a finn partitívuszi terminus kialakulásának, alakulásának történetéről. Ezenkívül külön ír azokról a példákról, amikor a partitívusz alanyi, tárgyi vagy állítmányi szerepet tölt be. Ezután jellemzi az ilyen példákban fellelhető hasonlóságokat és különbségeket az egyes nyelvek vonatkozásában. Például az állítmányi partitívusz egyik típusát alkotják az olyan típusú mondatok, amelyekben a létige mellett a névszó partitívuszban áll: *hän on suurta sukua* 'népes családból származik'. Ez a szerkezet már régóta ismeretes a finnben. Ugyanez a jelenség megvan például az észti, karjalai és a vepszei nyelvekben is. Ezzel szemben a disztributív állítmányi partitívusz (distributive predicative partitive) csak a finnben van jelen. Helyette az előbb említett nyelvek egyszerűen alanyesetet alkalmaznak, például: finn *sillä he olivat kalastajia* 'ők halászok voltak', észti *nad olid kalurid*, karjalai *hüö oldih kalastajat*, vepsze *hö oliba kalanikad* (41–42). Az 1540 és 1820 közé eső időszakban, amit a régi írott finn nyelv (*Vanha kirjasuomi*) korszakának neveznek, ez a szerkezet sokkal produktívabb volt, mint a mai modern finnben. Valószínűleg svéd hatásra alakulhatott ki.

A tárgyi partitívusz lényege, hogy a tárgy partitívuszi esetben áll. E mellett a típus mellett a szerző beszél még egy restriktív ('megszorító') tárgyról is (restrictive object), amelyet már sokkal nehezebb megragadni és nem is lehet pusztán morfológiai eszközökkel megmagyarázni. A megszorító tárgy három lehetséges módon fejezhető ki a finnben: nominatívuszi, genitívuszi vagy akkuzatívuszi toldalékkal (a valódi akkuzatívusz csak a személyes névmásokban fordul elő). Ha egy magyar anyanyelvű diák finnül tanul, teljes tárgyról beszélünk neki, és azt tanítjuk, hogy ha a tárgy egészére vonatkozik a megállapításunk, akkor az adott tárgy nem partitívuszi esetben kerül, hanem akkuzatívuszba. Valójában sokszor igen bonyolult annak eldöntése, akkuzatívuszt vagy partitívuszt kell-e használni. A régebbi nyelvtanokban (például Karlsson, Hakulinen stb. könyveiben) még használták az akkuzatívuszi tárgy (accusative object) kifejezést is. Mára inkább a teljes tárgy (total object) elnevezés terjedt el a finn szakirodalomban az Iso Suomen Kielemiön jövöltábol (43–45).

A finnben az alany szerepét leggyakrabban a nominatívusz tölti be, amely egyeztetve van az igével, de ezen kívül a partitívuszt is találhatjuk ebben a

szerepben. A finnben két olyan mondatípus van, amelyekben gyakran találkozhatunk alanyi partitívusszal: az egzisztenciális és a mennyiséget kifejező mondatokban. Az egzisztenciális mondat meglete igen jellemző az indoeurópai nyelvekre. Lényege, hogy kötött mondat szerkezettel rendelkezik, ahol a mondat alanya hordozza az új információt; a mondat elején pedig egy helyviszonyt jelölő eset található (*Hollannissa on tuulimyllyjä* 'Hollandiában szél-malmok vannak'). A mennyiséget kifejező mondatok lényege, hogy a mondat elején partitívuszi alakot találunk, majd ezt a segédige követi. A mondat elején szereplő elem feladata, hogy kifejezze azoknak a konkrét vagy absztrakt entitásoknak a számát, amelyek egy adott csoporthoz tartoznak (*meitä oli seitsemän* 'heten voltunk') (62–65). A finn és azt észl egymáshoz nagyon közeli rokon nyelvek, így nem csoda, hogy párhuzamba állítva őket a partitívusz használatának hasonlóságait és eltéréseit is részletesen bemutatja Spoelman.

A következő fejezetben (103–159) azt vizsgálja a szerző, milyen hatással van az anyanyelv a finn mint idegen nyelv elsajátítására. Külön szól a morfológiai és a szintaktikai hatásokról. Ír arról is, hogyan lehet az anyanyelvi tudást ügyesen felhasználni egy másik nyelv elsajátítása során. Meg kell különböztetni implicit és explicit tudást. Az implicit tudás maguktól működő, intuitív folyamatokat jelent. Például a tanuló hallgat egy szöveget, és pusztán a hallgatás által intuitív módon következtetéseket von le az adott idegen nyelvről, és ezek a felismerések később segítik a nyelvtanulásban. Ezzel szemben az explicit tudás kontrollált folyamat. Magyarországon például az iskolákban hagyományosan explicit módon tanítják a nyelveket az egyes nyelvi szabályok és szerkezetek megtanítása és gyakoroltatása révén. Egy nyelv elsajátításához valóban szükség van a szabályok bizonyos szintű ismeretére, de az implicit gondolkodásmód magunkévá tétele nélkül nem válhatunk egy idegen nyelv mesterévé, így a két típusnak egyszerre kellene jelen lennie az oktatásban. Explicit módon megtanuljuk a nyelvi normákat, az alapvető nyelvtani szabályokat, de amikor beszélünk, már nem ezek a szabályok jutnak eszünkbe, hanem intuitív módon rakjuk össze a mondatokat. Úgy, ahogy korábban hallottuk őket, azoknak a felismeréseknek alapján, amelyeket intuitív módon elraktároztunk (153–155).

Spoelman ezt követően (159–199) a kutatás alapjául szolgáló elméleti háttérre, illetve a disszertáció elkészítése során felhasznált források bemutatására tér ki. Megfogalmazza a vizsgálat alapvető kérdéseit és a várható, megjósolható eredményeket. Az egyik fő kérdés, hogy milyen különbség figyelhető meg a finnel rokon és nem rokon anyanyelvűek esetében a finn nyelv tanulásakor. Anyanyelvük hogyan hat az új nyelv megtanulására? A szerző a kont-

rasztív analízis módszerével él kutatása során. További kérdés még, hogy milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg az észti, német, holland nyelvtanulók partitívusz-használata esetében? Az adatokat hogyan lehetne számszerűsíteni, és lehet-e esetleg általános érvényű szabályokat felállítani a kapott eredmények alapján? Milyen különbség, illetve hasonlóság fedezhető fel, amikor a finn és az észti nyelv anyanyelvi, tárgyi vagy állítmányi szerepű partitívuszt használ?

Végző konklúzióként többek között a következőket állapítja meg a szerző: a finn és az észti nagymértékű hasonlóságot mutat a partitívusz használatában (kivéve az állítmányi szerepet). Különbség viszont például, hogy a finnben egy, míg az észti két különböző típusú egzisztenciális mondat van. Ha a tárgy többes nominatívuszi alakú, a finnben ezt egyes szám harmadik személyű állítmány előzi meg. Az észti megvan ugyanez, viszont az egzisztenciális mondatok másik típusában egyeztetés szükséges, és többes szám harmadik személyű az állítmány (finn *pöydällä oli kirjoja* 'az asztalon könyvek voltak' ~ észti *Lauul oli raamatuid* – *Lauul olid raamatud*). A német nyelv morfológiai elemeinek száma nagy a többi indoeurópai nyelvhez képest, azonban közel sem tekinthető morfológiailag gazdag nyelvnek, ha például az agglutináló finnel hasonlítjuk össze. A mennyiséget és a különböző aspektusokat a holland és a német teljesen máshogy fejezi ki, mint a finn. Így természetesen a német és holland anyanyelvűeknek sokkal nehezebb dolguk van a finn elsajátításakor, mint az észteknek (167–172).

Az ötödik részben (199–343) Spoelman a szövegvizsgálatok után leszűrt eredményeket osztja meg az olvasókkal. Részletesen leírja, mi jellemzi a partitívusz használata tekintetében a különböző anyanyelvű finnül tanulókat. Megállapítja például, hogy az állítmányi partitívuszok ritkán fordulnak elő az észteknel, míg a német és a holland tanulóknál gyakoriak. A szerző munkájában számos szemléletes ábrát találhatunk például a partitívuszi alakok előfordulási gyakoriságáról, a partitívusz használata során vétett hibák gyakoriságáról, a hibák elemzéséről stb.

A hatodik részben (343–371) Spoelman megfogalmazza a tanulságokat, eredményeket. Ez a rész általános elméleti javaslatokat tartalmaz a finn nyelv tanítására vonatkozóan. Igazából az ötletet részben Ringbom kutatása adta Spoelman számára (343): Ringbom azt tanulmányozta az iskolákban, hogyan teljesítenek a finn és a svéd gyerekek az angol nyelv tanulása során. Az eredmények alapján a svédek jobban boldogulnak finn társaikkal és kevesebb hibát vétenek. Ringbom összefoglalta azokat a pozitív hatásokat, amelyeket az anyanyelv gyakorol a nyelvtanulóra rokon nyelv elsajátítása esetén. Igazából Spoelman is ugyanezt vizsgálja, csak ő az észti, német, holland nyelveket ta-

nulmányozta részletesebben, és a finn nyelv elsajátításának csak egy kis szeletére, a partitívusz használatára koncentrált. Az egyik legfontosabb javaslata, hogy másfajta aspektusból kellene megközelíteni azokat a finnül tanulókat, akik egy finnel közeli rokon nyelvet beszélnek, jelen esetben az észteket, és azokat, akik nem a finnel rokon nyelvet vallhatnak anyanyelvüknek, ilyenek például a németek és a hollandok. Az explicit nyelvtanulás, a nyelvtani szerkezetek szolgálata helyett inkább az implicit mechanizmusokat kellene aktiválni és fejleszteni, akár egyes szituációk átélése révén, akár az idegen nyelv hallgatása által.

A hetedik rész az általános összegzés (371–372). Újra összefoglalja a finn nyelv, ezen belül a partitívusz használatának jellemzőit, a kutatás folyamatát és célját, e vizsgálatban forrásként használt korpuszt. A disszertáció forrásául elsősorban az ICLFI (International Corpus of Learner Finnish) szolgált, és a szerző egy integrált kontrasztív analízist alkalmazva, hibaelemzésekre támaszkodva jutott el a végső következtetéseikig.

A disszertációt végül a bibliográfia (373–386) és a függelékek jegyzéke zárja (387–392). Ez igen hasznos rész. Megtalálható benne többek között az ICLFI szerkezeti leírása és a CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) nyelvtudást igazoló szintjeinek jellemzői.

Összegezve tehát elmondható, hogy ez egy igen friss, aktuális disszertáció. Olyan kérdést dolgoz fel, amelyet egyetlen finnül tanuló sem kerülhet el. A partitívusz a finn nyelv egyik legfontosabb és leggyakoribb eleme. Az a végeredmény, miszerint egy igen közeli rokon nyelvet beszélő személy előnyben van a nyelvtanulás során azzal szemben, aki egy nem rokon nyelvet tudhat magáénak, talán nem az évszázad legújabb felismerése. Azonban a disszertáció erőssége és jelentősége abban rejlik, hogy valóban egy nagyon produktív finn elemet vizsgál, ezért a dolgozat sokak számára hasznos információkat hordozhat. A szerző egyszerre több nyelvet is (finn, észt, német, holland) részletesen összevet. Az eredmények felhasználhatók további kutatók számára is, ugyanakkor az oktatásra vonatkozó megállapítások pedig bármely nyelvet oktató javára válhatnak. A hibaelemzések érzékletesek, bőven találhatunk példákat is mind angol, mind finn nyelven.

ENDRESZ BRIGITTA